

Examen VMBO-GL en TL

2021

tijdvak 3
dinsdag 6 juli
9.00 - 11.00 uur

Nederlands CSE GL en TL

Dit examen bestaat uit 35 vragen en een schrijfopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 50 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Durf te roddelen!

(1) Roddelen over een collega. Gemeen, vindt de een. Begrijpelijk, zegt Rinus Feddes. Hij promoveert vandaag op een pleidooi¹⁾ voor het doorbreken van het taboe op roddelen.

(2) In een bejaardentehuis wordt veel geroddeld, bijvoorbeeld over smakende medebewoners. Personeel probeert dat geklets aan banden te leggen, om degenen over wie het gaat te beschermen. Maar het is nuttig om jezelf af te vragen waarom er wordt geroddeld. De roddelende ouderen in het verpleeghuis zijn voorbeelden uit het dagelijks leven die Rinus Feddes (69) gebruikt om zijn punt te illustreren. Hij legt het met overtuiging uit, met de twinkeling van de enthousiaste onderzoeker in zijn ogen. “Niet meer fatsoenlijk kunnen eten is iets wat alle ouderen op een gegeven moment overkomt. Dat weten ze zelf ook. Het roddelen en buitensluiten van de smakenden is voor hen een manier om te kunnen zeggen: wij hebben nog waardigheid.”

(3) We mogen best wat vaker vanuit het perspectief van de roddelaar denken, stelt Feddes. Iedereen roddelt nu eenmaal. Ook Feddes zelf. En er is ook vaak genoeg óver hem geroddeld. Bijvoorbeeld over de vraag of hij dat onderzoek ooit af zou krijgen. Twaalf jaar heeft hij eraan gewerkt. Aan de Hogeschool in Rotterdam waar hij lesgeeft, ontwikkelde hij meerdere vakken over roddelen en informele communicatie. Door de jaren heen vroeg Feddes aan honderden studenten om hun beste roddelverhalen met hem te delen voor zijn proefschrift. De verhalen hielpen hem een heel eigen visie op roddelen te formuleren.

(4) “Als ik studenten vertel dat ik geloof in constructief roddelen, zijn ze meestal eerst verontwaardigd. Roddelen koppelen ze aan iets negatiefs. Maar ik maak een duidelijk onderscheid tussen roddelen en pesten. Pesten is gericht op het bewust kwaad doen van de ander, terwijl roddelen meer gericht is op het in vertrouwen uiten van je onderbuikgevoelens²⁾. Emotioneel ontladen wordt dat in de roddelliteratuur genoemd.”

(5) “Maar ook het aangaan van sociale binding is een belangrijke functie van roddelen. Ik vroeg de studenten hun roddels te clusteren, bijvoorbeeld op basis van wie er over wie roddelt. Dan bleek altijd dat bepaalde groepen over andere groepen roddelen. Bijvoorbeeld de ene kant van een familie over de andere kant of de jongeren over de

70 ouderen. Roddelen blijkt dus een bindmiddel.”

(6) Vocaal vlooiën noemt Feddes het ook graag, want ook apen doen niet anders. “Apen besteden een kwart
75 van hun tijd aan het vlooiën van elkaar. Dat komt echt niet alleen omdat ze zoveel jeuk hebben. Als twee apen elkaar vlooiën, laten ze aan anderen in de groep zien: wij
80 hebben een bondje. Bij mensen gaat dat net zo. Als je een roddel aan iemand vertelt, kom je vaak dicht bij iemand of je fluistert zelfs in iemands oor. Je deelt je verhaal alleen met
85 diegene. Bij wie je wilt horen, bepaalt dus ook met wie je roddelt.”

(7) “Zo ontstaan sociale betrekkingen tussen mensen, buiten de officiële verhoudingen om. Die informele
90 verhoudingen zijn belangrijk,” vindt Feddes, “want je kunt nu eenmaal niet altijd alles recht in iemands gezicht zeggen. Als jij vindt dat je baas zijn vrouw hufterig behandelt,
95 zul je hem dat niet snel zeggen, omdat hij een machtspositie heeft ten opzichte van jou. Dus dan vertel je het aan een collega, want je moet toch ergens heen met je gevoel.”

100 **(8)** “Hoe belangrijk roddelen ook is voor het uiten van onze onderbuikgevoelens of het opbouwen van een sociaal netwerk, vanuit de meeste

levensovertuigingen wordt praten
105 achter iemands rug om toch echt gezien als iets kwaadwilligs. Je kunt er een ander immers pijn mee doen. Juist daarom is het zo belangrijk om het taboe op roddelen te door-
110 breken”, zegt Feddes. “Natuurlijk zijn er situaties dat roddelen wel degelijk narigheid oplevert. Maar roddelen verbieden maakt nog niet dat de onderbuikgevoelens die eraan ten
115 grondslag kunnen liggen, zomaar verdwijnen. Denk dus na: waarom roddel ik? En wat zegt dat over mijn behoeftes?”

(9) Hoezeer hij er ook achterstaat,
120 spannend vindt Feddes het wel om naar buiten te treden met zijn pleidooi. Hij weet dat er kritiek op komt. Maar kritiek geven en ontvangen is ook een van de dingen die volgens
125 hem leerzaam zijn aan roddelen. “Door met je onderbuikgevoelens naar buiten te treden, kun je jouw mening toetsen aan die van de ander. Als je je vrouw vertelt dat je
130 de buurman zo'n harde stem vindt hebben, zegt zij misschien wel dat je je aanstelt. Je kunt leren van die tegenspraak, het kan je helpen je eigen grenzen te stellen en te
135 bepalen wat jij belangrijk vindt. Maar dan moet je wel het lef hebben om ermee naar buiten te treden.”

*naar een artikel van Anne Wijn,
Trouw, 8 mei 2018*

noot 1 pleidooi: betoog om anderen te overtuigen van een standpunt

noot 2 onderbuikgevoelens: niet precies te omschrijven negatieve gevoelens bij een persoon of situatie

Tekst 1 Durf te roddelen!

- 1p 1 Op welke **drie** manieren wordt deze tekst in alinea's 1 en 2 ingeleid?
Noteer de nummers van deze manieren in de uitwerkbijlage.
- 1 door alvast een conclusie over het onderwerp te trekken
 - 2 door de aanleiding voor het schrijven over dit onderwerp weer te geven
 - 3 door een probleem bij het onderwerp te benoemen
 - 4 door een samenvatting van de tekst te geven
 - 5 door een voorbeeld bij het onderwerp te geven
 - 6 door een vraag over het onderwerp te stellen
- 1p 2 Wat wordt in alinea's 3, 4 en 5 behandeld?
Deze alinea's gaan alle over
- A de positieve en negatieve kanten van roddelen.
 - B de sociale functie van roddelen.
 - C Feddes' onderzoek naar roddelen.
 - D het verschil tussen pesten en roddelen.
- 1p 3 Waarom is roddelen minder negatief dan pesten volgens Feddes?
Citeer de zin uit alinea 4 of alinea 5 die het best het antwoord op deze vraag weergeeft.
- 1p 4 Welk verband is er vooral tussen alinea 5 en alinea 6?
- A Alinea 5 en 6 vormen een opsomming.
 - B Alinea 5 en 6 vormen een vergelijking.
 - C Alinea 6 geeft een conclusie bij alinea 5.
 - D Alinea 6 geeft een voorbeeld bij alinea 5.
- 1p 5 Welke functie heeft alinea 7?
Alinea 7 geeft een
- A oorzaak van roddelend gedrag op de werkvloer.
 - B opsomming van redenen om met elkaar te roddelen.
 - C stelling over het nut van contact met collega's.
 - D toelichting bij het belang van informele verhoudingen.
- 1p 6 In de tekst spreekt Feddes over "informele verhoudingen" (regels 89-90).
In de uitwerkbijlage staat een tabel met verhoudingen tussen personen.
→ Welke verhoudingen zouden volgens de tekst informeel zijn? Kruis de juiste antwoorden aan in de uitwerkbijlage.
- 1p 7 Welke **twee** functies heeft roddelen volgens Feddes?
Baseer je antwoord op alinea 4 tot en met alinea 8 en schrijf deze functies op in de uitwerkbijlage.

- 1p 8 Citeer uit alinea 9 het zinsgedeelte waarin staat waarom kritiek ontvangen ook leerzaam is.
- 1p 9 Alinea 9 vormt het slot van deze tekst.
Wat gebeurt er vooral in deze alinea?
- A Er wordt advies gegeven over hoe je het best kunt omgaan met je onderbuikgevoelens.
 - B Er wordt een conclusie getrokken over mensen die kritisch kijken naar roddelen.
 - C Er wordt een samenvatting gegeven van verschillende verklaringen voor roddelen.
 - D Er wordt nieuwe informatie gegeven die een positief effect van roddelen benadrukt.
- 1p 10 Wat is het hoofdonderwerp van deze tekst?
- A de verklaringen voor roddelgedrag
 - B de verschillen tussen pesten en roddelen
 - C het kwaadwillende karakter van roddelen
 - D het roddelgedrag van verschillende groepen
- 1p 11 Met welk doel lijkt deze tekst vooral geschreven te zijn?
De tekst geeft vooral
- A een aansporing om het taboe op roddelen te doorbreken.
 - B een aansporing om wat vaker te roddelen.
 - C informatie over de negatieve gevolgen van roddelen.
 - D informatie over het nut van roddelen.

Mobiel dieet

(1) De zenuwen als je batterij aan het einde van een werkdag bijna leeg is. De onrust vanwege het permanente bereikbaar zijn voor de baas. De constante sociale druk van likes en retweets. Hoe handig de smartphone ook is, hij bezorgt ons op allerlei manieren stress. 's Avonds op de bank zijn we vaker bezig met werk-mailtjes of sociale media dan met goede gesprekken met een geliefde. Ook de wetenschap legt steeds duidelijker het verband tussen smartphones en stress.

(2) Maar hoe kom je op een slimme manier van die smartphonestress af? Veel mensen proberen hun smartphone te ontvluchten door hem op gezette tijden helemaal weg te leggen. Smartphoneloze vakanties beginnen inmiddels een hele industrie te worden. Er zijn allerlei tropische vakantieoordens die aanbieden om je mobieltje voor je in een kluis te bewaren. In het Duitse Zwarte Woud is zelfs een hotel dat kamers heeft voorzien van grafiet-behang dat alle mobiele signalen blokkeert.

(3) Ook thuis kun je jezelf op steeds geavanceerdere manieren tegen de smartphone beschermen. Er komen allerlei apps en gadgets uit die toegang tot apps en telefoon blokkeren. Internetwinkels als Amazon en Bol.com bieden een hele selectie van doosjes en hoesjes die werken als een zogeheten kooi van Faraday: er komt geen signaal doorheen. Er zijn varianten met tijdsloten, zodat mensen zichzelf letterlijk kunnen afsluiten van de smartphone.

(4) Maar is dat wel de slimste manier om te minderen? De veelgebruikte term 'digital detox'¹⁾ wekt de indruk dat de smartphone een gif is, iets waarbij je zo ver mogelijk uit de buurt moet blijven. Terwijl dat ding toch ook best wel handig kan zijn. Er moet toch een middenweg te vinden zijn? Want hoe realistisch is het om je helemaal te onttrekken aan de smartphonesamenleving?

(5) Een alternatieve methode is die van de Australische psychologe Jocelyn Brewer, van de Universiteit van Sydney. Brewer zet zich af tegen die kunstmatige tweedeling tussen 'helemaal online zijn' of 'helemaal offline gaan'. Zij is tegen het idee van een digitale detox en vindt dat mensen zich in plaats daarvan op 'digital nutrition' moeten richten: digitale voedsaamheid. Je hoeft helemaal niet te stoppen of grafiet-behang te nemen om jezelf te beschermen tegen de kwalijke invloed van de smartphone. Wel moet je je veel bewuster worden van hoe vaak je op dat ding zit en wat je er precies op uitspookt.

(6) Het idee van Brewer is gebaseerd op het idee van een uitgebalanceerd, gezond dieet. Net als bij voeding kun je ook bij je smartphone een onderscheid maken tussen 'junkfood' en 'vitamines', aldus de psychologe. Of neem zoiets als suiker: we zouden niet zonder kunnen, maar je moet ook niet de hele dag door chocola eten.

(7) Brewer heeft met haar onderzoek drie zaken vastgesteld die nodig zijn om digitaal voedsaam

85 bezig te zijn: mindful (je bewust zijn
van je smartphonegebruik), meaning-
ful (telkens duidelijk maken waarom
je je smartphone pakt, wat je ermee
wilt) en moderate (matig je gebruik
90 zodat de smartphone niet de hoofdrol
speelt in je leven). Dat klinkt mis-
schien wat vaag, maar het is behoor-
lijk goed toe te passen.

(8) Om wat meer mindful (de eerste
95 m) te worden wat betreft je smart-
phonegebruik, kun je bijvoorbeeld de
app Moment installeren. Daarmee
kun je bijhouden hoeveel tijd je per
dag op je smartphone zit en in welke
100 apps dan precies. Daardoor denk je
vaker na over de vraag waarom je je
telefoon erbij pakt (de m van
meaningful). Wil je even zonder na te
denken door je Facebooktijdlijn scrol-
105 len? Prima, als je je er maar bewust
van bent dat je daar zin in hebt en
het niet doet uit verveling of auto-
matisme.

(9) Als je na de eerste twee m's
110 vaststelt dat je eigenlijk te vaak en te
nutteloos op je smartphone zit, kun je
denken aan de derde: moderate. Dan

kun je bijvoorbeeld heel bewust het
aantal afleidende push-berichten
115 beperken door die allemaal uit te
zetten. Net als de blauwe vinkjes met
ontvangstbevestigingen van Whats-
App, die zorgen voor sociale druk om
snel te reageren. Ook kun je
120 besluiten je werkmail niet toe te
voegen aan je mail-app, zodat je
alleen ziet of je mail hebt als je
bewust naar je werkmail gaat. Verder
kun je de apps van de meeste socia-
125 le media van je telefoon verwijderen.
Inloggen via de browser-app kan dan
natuurlijk nog wel, maar dan is er in
elk geval altijd een extra stap, waar-
door je jezelf afvraagt wat je eigenlijk
130 wilde doen op Facebook. Heb je daar
geen goed antwoord op, dan leg je je
telefoon weer weg.

(10) Ook met de drie m's van Brewer
blijft het waarschijnlijk lastig om altijd
135 even gedisciplineerd te blijven en
echt de rust te krijgen die je zou wil-
len. Verleiding en gemakzucht liggen
altijd op de loer. Wat dat betreft is
een digitaal dieet niet heel anders
140 dan ieder ander dieet.

*naar een artikel van Wouter van Noort,
Psychologie Magazine, 22 maart 2018*

noot 1 detox: ontgifting

Tekst 2 Mobiel dieet

- 1p 12 Een tekst kan op verschillende manieren worden ingeleid. bijvoorbeeld door
- 1 de aanleiding voor het schrijven van de tekst te noemen
 - 2 een samenvatting van de tekst te geven
 - 3 het centrale probleem van de tekst te benoemen
 - 4 voorbeelden te geven bij het onderwerp van de tekst
- Welke **twee** manieren gebruikt de schrijver in alinea 1 om de tekst in te leiden? Noteer de juiste nummers in de uitwerkbijlage.
- 1p 13 Welk verband is er tussen alinea 2 en alinea 3?
- A Alinea 3 geeft een tegenstelling bij de informatie uit alinea 2.
 - B Alinea 3 geeft een uitleg bij de informatie uit alinea 2.
 - C Alinea 3 vormt samen met alinea 2 een opsomming.
 - D Alinea 3 vormt samen met alinea 2 een vergelijking.
- 1p 14 In alinea 3 staan de volgende drie zinnen:
- 1 “Er komen allerlei apps en gadgets uit die toegang tot apps en telefoon blokkeren.”
 - 2 “Internetwinkels als Amazon en Bol.com bieden een hele selectie van doosjes en hoesjes die werken als een zogeheten kooi van Faraday: er komt geen signaaltje doorheen.”
 - 3 “Er zijn varianten met tijdsloten, zodat mensen zichzelf letterlijk kunnen afsluiten van de smartphone.”
- Je moet een samenvatting maken van de tekst. Welke zin(nen) moet je dan in de samenvatting opnemen? Kruis de juiste zin(nen) aan in de tabel in de uitwerkbijlage.
- 1p 15 Wat is de functie van alinea 4?
- Alinea 4
- A geeft een nuancering bij alinea's 2 en 3.
 - B trekt een conclusie bij alinea 3.
 - C voegt een nieuw element toe aan alinea's 2 en 3.
 - D vormt een tegenstelling bij alinea 3.
- 1p 16 In alinea 4 wordt aangegeven dat er een middenweg moet zijn.
- Hoe denkt Jocelyn Brewer over de mogelijkheid van een middenweg? Citeer de zin uit alinea 5 of alinea 6 die het duidelijkst haar mening hierover weergeeft.

- 1p 17 Welk tussenkopje past het best boven alinea's 5 en 6?
- A Digitale detox
 - B Digitale voedzaamheid
 - C Kunstmatige tweedeling
 - D Uitgebalanceerd, gezond dieet
- 2p 18 In alinea's 7, 8 en 9 wordt uitgelegd wat er volgens Brewer nodig is om 'digitaal voedzaam' bezig te zijn.
- Vat Brewers methode samen in maximaal 50 woorden. Vermeld alleen hoofdzaken en neem geen voorbeelden op. Noteer je antwoord in de uitwerkbijlage.
- 1p 19 Wat doet de schrijver in alinea 10?
- Hij geeft
- A een advies.
 - B een conclusie.
 - C een samenvatting.
 - D een waarschuwing.
- 1p 20 Wat is het belangrijkste doel van deze tekst?
- A lezers ervan overtuigen dat smartphonegebruik vrijwel altijd tot stress leidt
 - B lezers informeren over het verband tussen smartphonegebruik en stress
 - C lezers oproepen bewuster en minder vaak hun smartphone te gebruiken
 - D lezers waarschuwen voor de gevolgen van onverantwoord smartphonegebruik

Liefde ontmoeten

Op het station is meer te halen dan je trein. Je kunt een OV-fiets huren, parkeren met korting, ontbijten, naar het toilet gaan, een van onze medewerkers om hulp vragen, een handgemaakte pasta eten, je bagage opbergen, een extra sterke cappuccino drinken, werken, een pasfoto laten maken, je OV-chipkaart opladen, je brommer veilig stallen, een ijsje kopen, een trein nemen **én je grote liefde ontmoeten.**

En omdat nog niet iedereen weet wat je allemaal nog meer kunt halen op het station, vertellen we je daar graag over. Vanmiddag staat ons 'Wist je dat'-team op station Amersfoort voor je klaar. Kijk op **facebook.com/nederlandsespoorwegen**

Ga mee

naar een advertentie in Sp!ts, 5 september 2013

Tekst 3 Liefde ontmoeten

- 1p 21 Een foto in een advertentie trekt de aandacht van de lezer.
Welke andere belangrijke functie heeft de foto in deze advertentie?
- A De foto vult de teksten inhoudelijk aan.
 - B De foto is nodig om de teksten te kunnen begrijpen.
 - C De foto illustreert de inhoud van de teksten.
 - D De foto voegt nieuwe inhoud aan de teksten toe.
- 1p 22 In de hoofdtekst staan allerlei zaken die je op het station kunt halen.
→ Waarom is alleen “én je grote liefde ontmoeten” vetgedrukt en de andere zaken niet? Schrijf je antwoord op in de uitwerkbijlage.
- 1p 23 Op welke doelgroep richt deze advertentie zich vooral?
De advertentie richt zich vooral op treinreizigers die
- A iedere dag actief bezig zijn op Facebook.
 - B nog niet erg regelmatig met de trein reizen.
 - C onbekend zijn met wat je op een station kunt doen.
 - D vooral van gemak en gezelligheid houden.
- 1p 24 Welke **twee** doelen heeft deze advertentie?
Noteer de nummers van deze doelen in de uitwerkbijlage.
- 1 de actie van de NS in Amersfoort onder de aandacht brengen
 - 2 informeren over de Facebookpagina van de NS
 - 3 oproepen voortaan op het station af te spreken
 - 4 vertellen over de mogelijkheden op NS-stations

Hyperactief en tegelijk doodmoe

(1) “Bij regelmatig gebruik kan een verslaving aan cafeïne optreden”, staat op de website van Youz over energiedranken. Youz is onderdeel
5 van Antez, een Rotterdamse instelling voor geestelijke gezondheidszorg (GGZ), en helpt jongeren met een verslaving. Energiedrankjes staan hier in hetzelfde rijtje als
10 alcohol, cannabis en gamen. Bij dit rijtje staat een verontrustend lijstje risico’s en gevolgen voor de gezondheid, zoals concentratieproblemen, vermoeidheid, lichte depressie en
15 vitamine B-tekort. De GGZ-instelling ziet pepdrankjes dus als verslavende middelen. Ze zitten in blikjes of shotjes, ze bevatten cafeïne, taurine¹) en suiker en ze beloven dat ze je ‘vleugels geven’. Maar is energiedrank
20 echt verslavend, zoals wiet of drank?
(2) Woordvoerder Koen Burgerhout van Youz begint met een relativering. “We krijgen die jongeren heel inci-
25 denteel binnen. Een handjevol in de afgelopen twee jaar”, zegt hij. “Maar bij dat handjevol, dat soms wel tien halveliterblikken pepdrank per dag wegklokte, waren de problemen wel
30 fors. Door langdurig excessief gebruik zijn die jongeren ernstig ontregeld. Ze waren hyperactief en tegelijkertijd doodmoe door slaapgebrek, met als gevolg schooluitval
35 en problematische thuissituaties. Hun ouders wisten op enig moment ook niet meer wat ze ermee moesten. Het verband met de stevige inname van energiedrank legden ze thuis niet
40 direct. Dat gebeurde pas toen de problemen te groot werden en de jongeren of hun ouders hulp

zochten.”

(3) Ulco Schuurmans, jeugdarts bij
45 GGD Hart voor Brabant, herinnert zich twee jongens die waren opgepakt en in de cel zaten. “De ene dronk een kratje energiedrank per dag en hij vroeg of hij die op cel ook
50 kon krijgen, anders zou hij hartritme-stoornissen krijgen”, vertelt Schuurmans. Het is hem misschien zo goed bijgebleven, omdat hij het maar zelden ziet: jongeren die zo
55 veel ‘pepsap’ drinken dat ze ziek worden als ze het niet krijgen.
(4) Burgerhout geeft uitleg: “Die incidentele gevallen worden bij Youz op een vergelijkbare manier behandeld
60 als een alcohol- of cannabis-verslaving: detox en stabilisatie in jargon. Dus eerst stoppen en ontgiften – met milde afkickklachten als hoofdpijn en onrust tot gevolg –
65 en soms hulp van medicijnen. En daarna in balans zien te komen zonder ‘middelen’, je leefstijl veranderen en de oorzaken van je verslaving achterhalen.”
70 (5) Als je niet zonder iets kunt, zou je dat een verslaving kunnen noemen. Maakt dat energiedrank tot een verslavend middel? “Mensen zeggen dat ze verslaafd zijn aan chocola, aan tv-
75 series, aan kopen. Ja, op die manier kun je ook verslaafd zijn aan de energiedrankjes”, zegt voedingswetenschapper Martijn Katan. Hij is bepaald geen aanhanger van de frisdrankindustrie. Katan toonde
80 namelijk eerder het verband aan tussen frisdrank en obesitas, maar bij de vermeende gevaren van energiedrankjes plaatst hij wel kant-

85 tekeningen. “Soms zijn er berichten
over mensen die een hartstilstand
kregen van energiedrankjes, maar
dat is dan meestal in Amerika, waar
je van die shotjes met enorme doses
90 cafeïne hebt. Eén blikje Red Bull
staat gelijk aan een kop slappe
koffie. Om je daar een vergiftiging
aan te drinken, moet je met een krat
op de wc gaan zitten en achter elkaar
95 doordrinken.”

(6) Ook over de onthoudingsver-
schijnselen maakt Katan zich niet al
te veel zorgen. “Wanneer je gewend
bent veel koffie te drinken, kun je
barstende koppijn krijgen als je
100 ermee stopt. Dat geldt net zo voor
energiedrank als je die ineens laat
staan. Maar de afkickverschijnselen
zijn niet zo ernstig. Als je energie-
105 drank afpakt, hoef je echt niet 112 te
bellen.”

(7) Ook jeugdarts Schuurmans vindt
verslaving niet het goede woord voor
een stevige dagelijks inname van
energiedrankjes – al is het niet zon-
110 der risico’s. “Obesitas is risico num-
mer één van drankjes met zo veel
suiker. En als je deze drinkt om de
manco’s in je eigen functioneren te
115 dichtten, is dat ook niet goed. Die
oppeppertjes putten je alleen maar
uit, met als gevolg dat je er nog
eentje neemt, en zo maar door. En
uiteindelijk raakt ook je dag-nacht-
120 ritme verstoord”, zegt Schuurmans.
Maar is het schadelijk? “Hartpro-
blemen of andere fysieke klachten
zie ik in de praktijk niet.”

(8) Verslavend durft ook Jitse van
125 Dijk, sociaal-medisch onderzoeker in
Groningen, energiedrankjes nog niet
te noemen. “Maar het gedrag zit er
wel tegenaan.” Na onderzoek onder
bijna 9.000 Slowaakse tieners stelde
130 hij het volgende vast: er is een
samenhang tussen de consumptie
van energiedrank, computergebruik
en verminderde schoolprestaties. De
jongeren uit het onderzoek die
135 energiedrankjes dronken, hadden
meer gezondheids-, gedrags- en
schoolproblemen dan jongeren die
deze drankjes niet dronken.

(9) Van Dijk: “Wie veel achter de
140 computer zit, doet dat tot diep in de
nacht, wordt dan slaperig, neemt een
energiedrankje en gaat weer door.
En de volgende dag op school heb je
het weer nodig om bij de les te
145 blijven. Het gewenste effect wordt
niet bereikt, maar dat gevoel heb je
dan wel.” Of zoals Schuurmans zegt:
“Die drankjes horen bij het hele
gedrag. Het zijn vaak jongeren met
150 meerdere problemen, die energie-
drankjes gebruiken.”

(10) Voor jongeren die bij Youz
komen, maakt het niet uit of energie-
drank aan de definitie van verslavend
155 voldoet. Burgerhout: “Zij zijn door
excessief gebruik in de problemen
gekomen en hebben hulp nodig.
Daarom benoemen en behandelen
we het als een verslaving. Het gaat
160 erom dat je leert omgaan met het
leven zonder middelen.”

*naar een artikel van Martine Kamsma,
NRC, 23 mei 2017*

noot 1 taurine: een stof die opwekkend werkt en vermoeidheid onderdrukt

Tekst 4 Hyperactief en tegelijk doodmoe

- 1p 25 Op welke manier wordt de tekst in alinea 1 ingeleid?
- A door de aandacht te trekken met een pakkend detail
 - B door een vraag te stellen die belangrijk is voor de tekst
 - C door vooraf de conclusie van de schrijver over het onderwerp van de tekst te geven
 - D door vooraf een korte samenvatting van de tekst te geven
- 1p 26 “Door langdurig excessief gebruik zijn die jongeren ernstig ontregeld.” (regels 30-32)
In alinea 2 wordt een voorbeeld gegeven van dit excessieve gebruik van energiedrankjes.
→ Citeer het zinsgedeelte waarin dit voorbeeld staat.
- 1p 27 Wat is het verband tussen alinea 2 en alinea 3?
Alinea 3 geeft
- A een conclusie bij de informatie in alinea 2.
 - B een tegenstelling bij de informatie in alinea 2.
 - C een verklaring voor de informatie in alinea 2.
 - D een voorbeeld bij de informatie in alinea 2.
- 1p 28 “Die incidentele gevallen worden bij Youz op een vergelijkbare manier behandeld als een alcohol- of cannabisverslaving: detox en stabilisatie in jargon.” (regels 57-62)
→ Noteer het woord of de woordgroep uit alinea 2 waarmee het aantal gevallen wordt aangegeven.
- 2p 29 Welke beweringen over energiedrank zijn juist en welke zijn onjuist op basis van de informatie in alinea’s 5 en 6?
Zet bij elke bewering in de uitwerkbijlage een kruis in de juiste kolom.
- 1p 30 “Die oppeppertjes putten je alleen maar uit, met als gevolg dat je er nog eentje neemt, en zo maar door. En uiteindelijk raakt ook je dag-nachtritme verstoord.” (regels 115-120)
→ Welke deskundige zegt in alinea 9 en/of alinea 10 ongeveer hetzelfde als wat in bovenstaande zinnen staat? Noteer de naam van deze deskundige in de uitwerkbijlage.

1p 31 “(...) er is een samenhang tussen de consumptie van energiedrank, computergebruik en verminderde schoolprestaties. De jongeren uit het onderzoek die energiedrankjes dronken, hadden meer gezondheids-, gedrags- en schoolproblemen dan jongeren die deze drankjes niet dronken.” (regels 130-138)

Wat is het verband tussen deze twee zinnen?

De tweede zin

- A geeft een uitleg bij wat er in de eerste zin bedoeld wordt.
- B is een voorbeeld bij wat er in de eerste zin gesteld wordt.
- C noemt een gevolg van wat er in de eerste zin benoemd wordt.
- D vormt samen met de eerste zin een opsomming.

1p 32 Welke zin geeft het best de hoofdgedachte van de tekst weer?

- A Het blijft onduidelijk of het drinken van energiedrank verslavend is en ernstige psychische en fysieke klachten tot gevolg heeft.
- B Het drinken van energiedrank is niet verslavend, maar excessief gebruik kan wel tot problemen leiden.
- C Het drinken van energiedrank is verslavend en heeft ernstige fysieke en psychische gevolgen.
- D Het drinken van energiedrank is verslavend en moet daarom als een verslaving behandeld worden.

Tekstfragment:

RIVM: 19.000 jongeren lopen risico door energiedrank

(1) Een relatief kleine groep jongeren loopt een risico op gezondheidsklachten als gevolg van overmatig gebruik van energiedrank. Het gaat om zo'n 19.000 mensen van dertien tot achttien jaar oud, die drie of meer blikjes per dag nuttigen. Staatssecretaris Paul Blokhuis wil dat er maatregelen genomen worden.

(2) Energiedrankjes bevatten onder andere suikers en cafeïne. Blokhuis kondigde eerder een onderzoek aan naar de gecombineerde effecten van suikers en cafeïne, nadat de Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde opriep tot een algeheel verbod op energiedrank voor kinderen. In dat onderzoek concludeert het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) nu dat gezondheidseffecten als gevolg van acute blootstelling aan bepaalde stoffen "niet kunnen worden uitgesloten". Alleen al door de grote hoeveelheden suikers die de drankjes bevatten, ontstaan gezondheidsrisico's.

(3) Een belangrijke kanttekening die de onderzoekers maken, is dat regelmatige consumptie van maximaal één blikje per dag geen problemen geeft, maar dat het eenmalig drinken van een grote hoeveelheid (drie blikjes of meer) risicovol is.

(4) Wel merken de onderzoekers op dat de jongeren die veel energiedrank drinken, in het algemeen een ongezonder leefpatroon kennen. Ze roken meer en drinken meer alcohol dan jongeren die minder energiedrank drinken.

naar een deel van een artikel van Jorg Leijten, NRC, 6 juli 2018

- 1p 33 Wat was de aanleiding voor het in het tekstfragment genoemde onderzoek?
→ Citeer het zinsgedeelte met de aanleiding voor het onderzoek.
- 1p 34 Wat is het verband tussen alinea 2 en alinea 3 in het tekstfragment?
A Alinea 2 en 3 vormen samen een opsomming.
B Alinea 2 en 3 vormen samen een tegenstelling.
C Alinea 3 geeft een nuancering bij alinea 2.
D Alinea 3 geeft een voorbeeld bij alinea 2.
- 1p 35 Zowel de tekst 'Hyperactief en tegelijk doodmoe' als het tekstfragment gaat over energiedrank en jongeren.
Hoe is het tekstfragment het best te typeren ten opzichte van de tekst 'Hyperactief en tegelijk doodmoe'?
A als een aanvulling
B als een conclusie
C als een tegenstelling
D als een voorbeeld

Je zit in het examenjaar en dat is een druk jaar met veel toetsen en inleveropdrachten. Het is je opgevallen dat het gebruik van energiedrank dit jaar is toegenomen. Veel leerlingen nemen de energiedrankjes mee naar school en er zijn zelfs leerlingen die al vóór de eerste les hun eerste blikje leegdrinken.

De explosieve stijging van het gebruik van energiedrank is jullie schooldirecteur ook opgevallen. Samen met een aantal docenten is de directeur bezig met een verbod op energiedrank in en rondom de school. De bedoeling is dat het verbod vanaf het volgend schooljaar geldt; dan mag in de school en op het schoolplein geen energiedrank meer gedronken worden. Ook mogen de leerlingen de drankjes niet bij zich hebben. Voordat de directeur definitief een beslissing neemt, mogen de bovenbouwleerlingen hun mening geven over het voorgenomen besluit.

In een van de lessen Nederlands is de tekst 'Hyperactief en tegelijk doodmoe' behandeld en je hebt inmiddels een duidelijke mening over energiedrank. Jouw docent heeft je gevraagd om hierover een artikel te schrijven voor de bovenbouwleerlingen.

13p **36 Opdracht**

Schrijf een artikel over het gebruik van energiedrank op school. Gebruik hiervoor de gegevens uit bovenstaande tekst en eventueel de tekst 'Hyperactief en tegelijk doodmoe' en het bijbehorende tekstfragment. Gegevens die niet in de opdracht staan, moet je zelf bedenken.

Besteed in jouw artikel aandacht aan de volgende punten:

- de aanleiding om het artikel te schrijven: het voorgenomen besluit van de directeur;
- een beschrijving van de inhoud van het voorgenomen besluit van de directeur;
- jouw ervaring met energiedrank of een voorbeeld van gebruik van energiedrank door anderen;
- een voordeel van het gebruik van energiedrank;
- een nadeel van het gebruik van energiedrank;
- jouw mening over het voorgenomen besluit van de directeur;
- twee passende argumenten die jouw mening over het voorgenomen besluit ondersteunen.

Maak er een samenhangend geheel van en schrijf er een passende titel boven. Zet je voor- en achternaam onder het artikel.

Let op: Zorg ervoor dat je tekst minimaal uit 100 woorden bestaat. Bij minder dan 100 woorden krijg je geen punten voor taalgebruik.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.